

SZÁLLÁSI ÁRPÁD: A NYUGAT „GYÓGYSZERÉSZE”, RIPPL-RÓNAI JÓZSEF (1861–1927)

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai,
Gazda István vezetésével.**

Ha hazánkban tíz műértőt megkérdeznénk, hogy nagy piktoraink közül ki volt ifjúkorában patikus, bizonyosan tíz Csontváry nevét említené. Kevésbé ismert, hogy modern festészetünk egyik megteremtője, a Csontváryval azonos rangú (legfeljebb kevésbé egzotikus) Rippl-Rónai József szintén drogistaként kezdte pályafutását. Léven Ady, Babits, Móricz meghitt barátja (akikről jobb képeket senki nem festett), a 'Nyugat'-ban sokszor találkozunk nevével és műveivel.

Dr. Mozsonyi Sándor a 'Gyógyszerészet' 1970. évi januári számában részletesen megírta, hogy a kaposvári születésű (1861) Rippl 1879–81 között volt a budapesti Tudományegyetem gyógyszerészhallgatója, előtte és utána a kaposvári Schröder Sándor tulajdonát képező 'Arany-oroszán'-hoz címzett gyógyszertárban dolgozott. Festői sugallata nem volt oly misztikus, mint a csodálatos „kettősen kollégáé”.

Magyarországon a festészetben legalább olyan konzervatív akadémizmus uralkodott, mint az irodalomban, ezért a Párizsban beérő Rippl szinte természetes szövetségese lett Ady Endrének. Már a 'Nyugat' kezdő évfolyamában a Műcsarnok Terasz tárlatáról főleg Rippl-Rónai alkotásait hiányolja Lengyel Géza, mert – úgymond – a vernisszázs hiénák helyett „mi Rippl-Rónaiért és Fényes Adolfért lángolunk, ők Pállik Bélát vásárolják”.

1911-ben a 'Nyugat' füzet sorozatában kiadta Rippl-Rónai emlékezéseit. Megkapó olvasmány, találkozás Munkácsyval, Van Gogh, Gauguin, Delacroix művészetével, a fény városával, árnyoldalaival (modern művészek kitagadása, Dreyfus-per) együtt. Bálint András szerint könyve „pontosan egy Rippl-pasztell. Aki így tudja tintára, tollra transzponálni azt, ami benne mint piktorban karakterisztikus, az mint íróművész is jelentékeny.”

Az 1919-es Ady-gyászkiötetben levelet írt barátjának a mennyországba, az 1923-ban tartott Ady-ünnepen a költő-barátja szemeiről beszél. „Mindent kiolvastam belőlük, a költőn kívül a legjobb embert, a gögös mokány legényt, a széthulló magyarság szimbólumát, akinek különös egyénisége fenségességet árult el, nagyot, nagyobb embert, mint bárki korunkban.” A 'Nyugat' ugyanezen évfolyamának hasábjain Elek Artúr új témáiról ír, a Zorka-sorozat variációitól a nagy arcképekig. Például Móriczé „megereszkedett oroszánfej – a szétmálló őserő zárkózott színességével”. Osvát Ernőén „az arc, az orr piros foltjai az ezüstös haj árnyékában”. Babits fején „mintha inkább a karakter kialakítására törekedett volna”. Ez a bal kéz támasztotta, dőlt fej a 'Nyugat' 1924-es évfolyam I. kötetének 376. lapján vált örökre ismerősünké.

Érdemes visszapillantani az 1915-ben rendezett 'Rippl-Rónai József és a háború' című kiállításra, amelynek az Ernst Múzeum biztosított otthont. Festőnket a világháború kitörése Franciaországban érte. Jellegzetes tollvonásokkal, szálkás vonalakkal örökítette meg a tömegember pánikpillanatát, mámorral kevert félelmét, amely a latin népekre oly jellemző. Gallhon öneki többszörösen kedves.

Ott tanult meg látni, saját magát korszerűen kifejezni, francia feleséget hozott, a háborút éltető csöcselék (amely oly ismerős a Thibault-családból) borgőzös dühében mégis majdnem

meglincselte „az osztrák kémét”. Hazatérve viszont gyanús, mert piktúrája franciás, felesége francia. A mindenen felülemelkedő művész csak megörökítéssel ítélkezik. Tárlatán látható a hazájáért harcoló francia katona képe, s békésen olvasó nő.

A ’Nyugat’ 1915. évi kötetében tollrajzként pihen ’Goethe utolsó sarjadéka francia fogságban’, bár a lesütött tekintetű fogoly alig emlékeztet a német költőkirályra. Noha tüntető pacifista, 1916-ban mégis a szerb–olasz frontra került, igaz, csak öt hétre, és sajtófedezékbe. Később a lövészárkba is. Itt találkozott nagy osztrák kollégájával, Oskar Kokoschkával, akit lefestett. Közös fénykép is maradt róluk.

Különben egyikőjük sem szerzett olyan elementáris, közvetlen és borzalmas élményeket, mint Mednyánszky László, akit az elcsigázott tápáskodó szerb fogoly, a tetvésszkedő katonák, az örök vízszintességre ítélt kadáverek, a hómezőn fölsejlő fejfák megörökítése az I. világháborúnak legmegrázóbb erejű fejtőjévé avatták halála után, mert Adyt, Eötvös Lorándot, Csontváryt követően ő is rajta van az 1919-es veszteséglistán.

Rippl-Rónai igazán szerette, élvezte az életet, kerülte a borzalmak megjelenítését. Az említett íróbarátok (Ady, Babits, Móricz, Osvát) mellett képet festett Fenyő Miksáról, Karinthy Frigyesről és a fiatal Szabó Lőrincről, hogy csak a legnevesebbeket említsük. Amint azt Beck Ö. Fülöp ’Nyugat’-beli cikkéből tudjuk, egyik híres önarcképét a firenzei Ufrizigyűjtemény kérte ajándékba, a franciák ragyogó Maillol-portróját kapták meg. A ’Nyugat’-osok kedves festőóriása, a lángeszű egykori patikuslegény 1927-ben hunyt el szülővárosában. A ’Nyugat’-ban Babits ’A festő halála’ című versével búcsúztatta:

„... s éreztük, a vászon mögött már csak maga
a Lélek lehet –
a Lélek s lakói: meghitt emlékek, otthoni táj,
vén szoba és rokoni arcok, s hány puha
asszonyi árny,
Páris visszafénye, s magyar rétek –”.

Retrospektív kiállításairól a ’Nyugat’ mindig részletesen beszámolt. Nem volt hiú, pedig tudatában volt tehetségének, s hazai kortársai közül talán neki lett volna legnagyobb esélye a világhírré, életművét az értők nagy francia kortársaiéval és barátaiéval (Vuillard, Bonnard, Rouault) egyenértékűnek tartják. A kaposvári patikuslegényét.